

Лекція 5. ФІЛОСОФІЯ ВІДРОДЖЕННЯ

План

- 1. Загальна характеристика: специфіка, коло проблем, представники.
- 2. Гуманізм в Італії: Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка, Джованні Бокаччо, Лоренцо Валла.
- 3. Соціальні теорії: Ніколо Макіавеллі, Томас Мор, Томмазо Кампанелла.

Основні поняття: антропоцентрізм, пантеїзм, деїзм, гуманізм, натурфілософія, геоцентризм, геліоцентрізм.

Література

□ **Основна:**

1. Соколов В.В. Европейская философия XV-XVII веков. – М., 1984.
2. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
3. Кремень В. Г., Афанасенко В. С., Волович В. І., Горлач М. І., Головченко Г. Т. Історія філософії: Підручник для вищої школи. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Х.: Прапор, 2003. – 768с.
4. Гусєв В.І. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст. – К., 1994.

📁 **Додаткова:**

1. Макіавеллі. Н. Флорентійські хроніки. Державець. Переклав з італійської Анатоль Перепадя.- Київ, «Основи», 1998. — 492 с.
2. Кампанелла Т. Город Солнца. О наилучшем государстве// <http://renaissance.rchgi.spb.ru/Campanella/opus1.htm>
3. Мор Т. Утопия/ Пер. Ю. М. Каган. – М.: Наука, 1978. – 416 с.
4. Петрарка Ф. Сонеты. – М., 1994.

Загальна характеристика філософії Відродження

1. ФВ - напрям європейської філософської думки в 14-16 столітті.
2. Передумовами філософії Ренесансу була криза *феодалізму*, криза офіційної ідеології Середньовіччя— *католицизму*, а водночас і *схоластичної філософії*.
3. Відродження Античної культури і філософії

Основні характерні риси філософії Відродження

1. Антропоцентризм — домінування філософського принципу, згідно з яким людина є центром і метою всесвіту.
2. Гуманізм — домінування філософського принципу, згідно з яким утверджується повага до гідності й розуму людини, її права на щастя, вільний вияв природних людських почуттів і здібностей.
3. Пантеїзм — філософська позиція (світогляд), згідно з яким Бог і світ перебувають у нерозривній єдності.
4. Філософія Відродження характеризується також появою нової натурфілософії, інтересом до держави, індивідуалізмом, формуванням ідеї соціальної рівності та опозиційністю до церкви

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ТА ПРЕДСТАВНИКИ ФВ

1. **Гуманістичний** - [Данте Аліг'єрі](#)(1265 — 1321 рр.); [Франческо Петрарка](#) (1304 — 1374 рр.); [Лоренцо Валла](#)(1407 — 1457 рр.); [Джованні Бокаччо](#) (1313-1373) та інші
2. **Натурфілософський** - [Леонардо да Вінчі](#) (1452 — 1519 рр.); - [Ніколай Копернік](#)(1473-1543 рр.), [Джордано Бруно](#) (1548-1600 рр.); [Галілео Галілей](#)(1564 — 1642 рр.) , [Бернардіно Телезіо](#) (1509-1688), та інші
3. **Реформаційний** - [Мартін Лютер](#)(1483 — 1527 рр.); - [Томас Мюнцер](#)(1490 — 1525 рр.); [Еразм Роттердамський](#)(1469 — 1536 рр.) та інші
4. **Політичний** - [Нікколо Макіавеллі](#)(1469 — 1527 рр.)
5. **Соціально-утопічний** - [Томас Мор](#)(1478 — 1535 рр.), [Томаzzo Кампанелла](#)(1568 — 1639 рр.)

Гуманізм в Італії

- **Гуманізм** - це система поглядів, яка виражає визнання цінності людини як особистості, її прав на свободу, щастя та рівність, повагу принципів справедливості і милосердя як норм стосунків між людьми, боротьба за створення умов для вільного розвитку творчих сил і здібностей людини.
- Таким чином, гуманізм у широкому розумінні представляє собою систему поглядів, відповідно до якої:
  - 1) людина, її права і свободи - найвища цінність;
  - 2) необхідно створювати належні умови життя для людини;
  - 3) доброта, милосердя, рівність - принципи справедливості між людьми;
  - 4) все в ім'я людини, все для її блага.
- Гуманізм у вузькому розумінні становить собою культурно-ідейний напрям в Італії у XIV-XVI ст., спрямований на вивчення та розповсюдження античної

КУЛЬТУРИ

Данте Аліґ'єрі (13.07.1265-13.09.1321)

- — видатний італійський поет доби Відродження, письменник і політик, «Батько італійської літератури». Першим став писати літературні твори народною (тобто італійською) мовою, а не латиною. Його головний художній твір, поема «Божественна Комедія» (іт. la Divina Commedia), вважається шедевром світової літератури -

http://ae-lib.org.ua/texts/dante__divina_comedia__ua.htm.

Данте Аліґ'єрі (13.07.1265-13.09.132

- відстоював ідею цінності земного життя, критичного ставлення до офіційної релігії та її представників, а також відстоював нове ставлення до людини, її почуттів та місця людини у світі.

Франческо Петрарка (20.07.1304-18.07.1374)

- Італійський поет. Один із засновників гуманізму, його називають «батьком гуманізму».

Особливо відомі сонети Петрарки, котрі вважаються зразком жанру. Мова творів Петрарки заклала основу сучасної італійської мови

Франчéско Петрáрка

відстоював право людини на щастя у реальному, земному житті. Ф. Петрарка вважав, що естетичне, наукове і моральне вдосконалення особистості можливе лише за умови відокремлення художника або філософа від мас, протиставлення просвітницьких діячів літератури та філософії „неосвіченій черні”. У творі „Про республіку” Ф. Петрарка сформулював свій ідеал держави, що ґрунтується на високій моралі громадян.

Джованні Боккаччо

у праці „Декамерон” критикував католицьку церкву, сатирично осміював духовенство. Заперечуючи аскетичну мораль Середньовіччя, Джованні Боккаччо захищає право людей на насолоду земним життям, прославляє чуттєву любов, природні прагнення людини. Виступаючи проти феодальних привілеїв та станової нерівності, Джованні Боккаччо розвиває думку про те, що благородство людей повинно вимірюватися їх вчинками, а не походженням.

Лоренцо Валла (1407-1457) - італійський критик, викладач, гуманіст, перекладач, філософ

Лоренцо Валла (1407-1457) -

- довів підробку т.зв. „Дару Костянтина” - юридичного документа про світську владу Папи Римського у Європі, основна робота - „Міркування про "Дар Костянтина",
- Л. Валла вірив у силу людського розуму та вимагав віротерпимості, свободи наукового дослідження і права людини на задоволення своїх матеріальних та духовних потреб. Л. Валла обґрунтовував право чоловіка та жінки на свободу у шлюбі та коханні. Л. Валла проповідував активну боротьбу вченого, політика, філософа за свої ідеї, вимагав виховання волі до дії. Він вказував на зв'язок мови та мислення, понять та їх речового вираження. Л. Валла заперечував існування загальних понять як субстанцій, критикував ідеалістичне середньовічне вчення реалізму. У творі „Діалектичні спростування...” Л. Валла критикував аналіз логіки Аристотеля і вказував на неможливість вкласти багатство людської думки у рамки сідогізмів. Л. Валла вважав, що у

Томас Мор „Утопія“.

Томас Мор (1478-1535) - один з основоположників соціальних утопій, гуманіст-раціоналіст епохи Відродження.

1. З діалогом про мандрівку в невідому країну Утопію, пов'язане виникнення утопічного соціалізму.
2. Т. Мор вперше широко критикував суспільний лад, який ґрунтувався на приватній власності, соціально-політичних відносинах в Англії того часу.
3. Т. Мор вперше висунув ідею усупільнення виробництва, пов'язав з цим ідею комуністичної організації праці і її розподілу.
4. Основна господарська клітинка ідеальної, вільної держави Утопії - сім'я, виробництво, засноване на ремеслі.
5. Утопісти живуть в умовах рівності в праці, відсутності протилежностей між містом і селом, між працею розумовою і фізичною, існує демократичний устрій. Люди працюють по шість годин на добу, інший час віддають зайняттю науками і мистецтвом.
6. Велике значення надається всебічному розвитку особистості, поєднанню теоретичної освіти з працею.
7. Перехід до нового ладу Т. Мор мріяв здійснити мирним шляхом.

Томазо Кампанелла "Місто Сонця"

1. Томазо Кампанелла (1568-1639) - італійський філософ.
2. Т. Кампанелла виступав проти схоластики. У Т. Кампанелли поєднувались ідеї сенсуалізму і деїзму з релігійно-містичними поглядами.
3. Т. Кампанелла мріяв про єдність та благоденство людства, вважаючи, що це можна зробити за допомогою папства.
4. У 1599 р. Т. Кампанелла намагався підняти повстання з метою звільнення Італії від іспанського гніту. Але заколот розкрили і Т. Кампанеллу було піддано жорстоким тортурам. Після чого Т. Кампанеллу було ув'язнено у тюрмі, де він провів 27 років. Там він написав повість "Місто Сонця".
5. "Місто Сонця" (1602) - це повість про ідеальне суспільство, в якому відсутня приватна власність, всезагальна праця (4 години на день) гарантує достаток, але існує сувора регламентація побуту, влада належить мудрецам та жерцям і має теократичний характер. У цьому помітний вплив на Т. Кампанеллу церковної ідеології.

Н. Макіавеллі "Государ".

- Н. Макіавеллі (1469-1527) - італійський мислитель. У праці „Государ”
- Н. Макіавеллі висвітлює такі ідеї:
- **1) про людину:**
- а) природа людини незмінна у всі часи та у всіх країнах;
- б) в основі природи людини лежить:
  - - егоїзм;
  - - прагнення до наживи;
  - - любов до приватної власності;
- в) сенс життя людини полягає у тому, щоб служити державі, яка повинна її виховувати;
- **2) про державу:**
- а) держава - це відносини між правителем і народом, які можуть бути основані на *любві* або на *страхові*;
- б) держава процвітає, якщо:
  - - гарантована приватна власність;
  - - забезпечується безпека особистості;
  - - держава створює національну армію, яка основана на виконанні священного обов'язку перед Батьківщиною кожним чоловіком;
  - - для процвітання держави, правитель повинен йти на компроміс

3). Про політику:

- а) мета завжди виправдовує засоби;
- б) політика - завжди брудна справа, тому що вона порушує норми моралі;
- в) головне в політиці - завоювання та утримання влади;
- г) будь-який правитель повинен створювати привабливий образ для населення.
- д) Суспільство, як вважав Н. Макіавеллі, розвивається не з волі Бога, а в силу природних причин.
- е) Він підкреслював протилежність інтересів народних мас та правлячих класів.
- ж) Н. Макіавеллі виступав за створення сильної, національної держави, яка була б вільною від феодальних конфліктів і здатна протистояти народним повстанням.
- з) Н. Макіавеллі вважав, що держава і право виникають через прагнення людей до влади.

Тест 5.

1. Кого вважають «батьком гуманізму» ?
2. Скільки годин становить робочий день в Утопії Томаса Мора?
3. Назвіть автора “Декамерона”.
4. Кому належить думка – “політика - завжди брудна справа, тому що вона порушує норми моралі”?
5. Хто довів підробку т.зв. “Дара Костянтина”?